

POLÍTICA INTERNACIONAL EUROPEA

Ciències Polítiques i Sociologia - UAB

Curs 2002-2003

Prof^a. Esther Barbé

Profª Nora Sainz

Profª Mònica Salomón

Introducció

- Tema 1.- Evolució de l'ordre europeu
1. Sistema europeu d'estats
 2. Europa bipolar
 3. Europa comunitària
 4. Nova Europa
 5. Mapa actual de les organitzacions europees

Lectures:

-BARBÉ, E. (1995), *La seguridad en la nueva Europa. Una aproximación institucional: Unión Europea, OTAN y UEO*, Madrid, Los Libros de la Catarata, p. 61-92 ("Modelos de seguridad").

Bibliografia de referència:

ARCHER, C. (1994), *Organizing Europe. The institutions of integration*, Londres, Edward Arnold.

CALVOCORESSI, P. (1991), *Resilient Europe 1870-2000*, Londres, Longman.

OSIANDER, A. (1994), *The States System of Europe 1640-1990*, Oxford, Clarendon Press.

Primera part.- Construcció i evolució de l'Europa bipolar

- Tema 2.- Reconstrucció econòmica d'Europa Occidental
1. L'Europa de postguerra: xifres significatives
 2. El Pla Marshall (1947): la lògica de la contenció
 3. L'OECE (1948): el primer debat sobre el model de construcció europea
 4. La reconstrucció alemanya en el bloc occidental: naixement de la RFA (1949)
- Tema 3.- Naixement de l'atlantisme
1. Del Pacte de Dunkerque (1947) al Tractat de Brussel·les (1948)
 2. La Unió Occidental: funcions i estructura
 3. El compromís nordamericà: Resolució Vandenberg (1948)
 4. Tractat de Washington (1949): Aliança Atlàntica
- Tema 4.- Evolució de l'atlantisme
1. Creació de l'OTAN (1951-1955)
 2. Membres, funcions i estructura institucional

3. Reforma del Tractat de Brussel·les: naixement de la Unió Europea Occidental (UEO) (1955)
4. Ingress de la RFA a l'OTAN (1955)

Tema 5.- Esfera d'influència soviètica

1. Les democràcies populars (1945-49)
2. Organització de l'Europa de l'Est
3. Kominform (1947), CAME (1949) i Tractat de Varsòvia (1955)
4. Esquerdas en el bloc: cisme iugoslau, efectes del XX Congrés del PCUS

Tema 6.- Els efectes de la distensió en l'Europa bipolar

1. Crisi de l'OTAN: De Gaulle i la *détente*
2. Doctrina de sobirania limitada: Txecoslovàquia (1968)
3. *Ostpolitik*: Willy Brandt i les noves relacions amb l'Est (1968-1973)
4. La CSCE: noció de seguretat paneuropea i Acta Final d'Helsinki (1975)

Tema 7.- L'Europa bipolar en la dècada dels vuitanta

1. La crisi dels euomíssils (1979-1987): crisi de confiança en el bloc occidental
2. Renaixement de la UEO (1984): Declaració de Roma
3. Esquerdas en el bloc de l'Est: Polònia (1980)
4. Impacte Gorbtxov (1985): seguretat global i nova política

Dossier de lectures Europa bipolar (adquisició a fotocòpies):

- GRASA, R. (1993), "La nova Europa", *Geografia Universal* (vol. 3), Barcelona, Edicions 92.
- SAINZ, N. (1993), *La Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa: De procés a institució paneuropea*, Centre Unesco de Catalunya/Centre d'Estudis sobre la Pau i el Desarmament (UAB).
- Cronologia Europa bipolar.

Adreces d'Internet:

- Pàgina web de l'OTAN (Tractat de Washington): <http://www.nato.int/docu/basic/txt/treaty.htm>
- Pàgina web de l'OSCE (OSCE Handbook; aquest document complementa la lectura de Sainz sobre la CSCE): <http://www.osce.org/publications/handbook/>

Bibliografia de referència:

- ARCHER, op. cit., p. 201-238 (OTAN) i p. 239-251 (UEO).
- DIEZ DE VELASCO, M. (2001), *Las organizaciones internacionales*, Madrid, Tecnos, p. 426-449 (caps. OTAN i UEO) i p. 569-577 (cap. CSCE).
- ELLWOOD, D.W. (1992), *Rebuilding Europe. Western Europe, America and Postwar Reconstruction*, Londres, Longman.
- FEJTO, F. (1971), *Historia de las democracias populares* (2 vols.), Barcelona, Martínez Roca (darrera ed. original 1992).
- FONTAINE, A. (1970), *Historia de la guerra fría*, Barcelona, Luis de Caralt.

FUENTES, J. (1989), *El Círculo de Helsinki*, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores.
 GROSSER, A. (1984), *Les Occidentaux*, París, Fayard.
 HALLIDAY, F. (1986), *The making of the Second Cold War*, Londres, Verso.
 KISSINGER, H. (1979), *Mis memorias*, Buenos Aires, Atlántida.
 LAQUEUR, W. (1992), *Europe in Our Time. A History 1945-1992*, Londres, Penguin.
 LUNDESTAD, G. (1999), *East, West, North, South. Major Developments in International Politics 1945-1990*, Oxford, Oxford U.P.
 MAMMARELLA, G. (1995), *Historia de Europa Contemporánea*, Barcelona, Ariel.
 MACRIDIS, R.C. (1992), *Foreign Policy in World Politics. States and Regions*, Englewood Cliffs, Prentice Hall.
 PEREIRA, J.C. (1989), *Historia y presente de la guerra fría*, Madrid, Istmo.
 TAIBO, C. (1991), *De la revolución de octubre a Gorbachov. Una aproximación a la Unión Soviética*, Madrid, Fundamentos.

Segona part.- Construcció i evolució de l'Europa comunitària

- Tema 8.- Etapa precomunitària
1. Antecedents d'entreguerres (Coudenhove-Kalergi, Briand)
 2. Discurs de Zurich (1946): Estats Units d'Europa
 3. Congrés de L'Haia (1948): fractura federalistes *versus* unionistes
 4. Reconociliació franco-alemanya com a base del procés
 5. El Consell d'Europa (1949): cooperació internacional clàssica
- Tema 9.- La primera Comunitat Europea: l'Europa dels Sis
1. Jean Monnet i el Pla Schuman (1950)
 2. Integració econòmica sectorial: l'anàlisi neo-funcionalista de la integració
 3. Tractat de Paris (1951): Creació de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA)
 4. L'Alta Autoritat: supranacionalisme
- Tema 10.- La Comunitat fracassada
1. Bipolaritat i construcció europea: l'impacte de la guerra de Corea (1950-53) i el rearmament alemany
 2. El Pla Pleven (1950)
 3. El Tractat de la Comunitat Europea de Defensa (CED) (1952) i el projecte de Comunitat Política Europea
 4. El fracàs de la CED (1954): atlantisme *versus* europeisme
- Tema 11.- Les Comunitats Europees
1. La Conferència de Messina (1955)
 2. Els Tractats de Roma (1957): Comunitat Econòmica Europea (CEE) i Comunitat Europea de l'Energia Atòmica (CEEa) o Euratom

3. Estructura institucional: Comissió, Consell de Ministres, Assemblea Parlamentària i Tribunal de Justícia
4. Creació de l'EFTA (1959): l'alternativa britànica

- Tema 12.- Relectura gaullista de la Comunitat Europea
1. Els Plans Fouchet (1961, 1962): Europa política i intergovernamentalisme
 2. Veto francès a l'ingrés britànic (1963, 1967)
 3. Política francesa de "cadira buida": un atac contra el supranacionalisme
 4. Compromís de Luxemburg (1966): falsejament del joc institucional
- Tema 13.- Rellançament: l'Europa dels Nou
1. Cimera de L'Haia (1969)
 2. Informe de Luxemburg (1970): intergovernamentalisme i política exterior (CPE)
 3. Cimera de París (1974): Consell Europeu i eleccions per sufragi universal (1979)
 4. Unió Política: Informe Tindemans sobre la Unió Europea (1976)
- Tema 14.- Crisi i rellançament: l'Europa dels Dotze
1. Crisi pressupostària: política Thatcher i Consell Europeu de Fontainebleau (1984)
 2. Ampliació a Deu (1981) i a Dotze (1986)
 3. Projectes de Unió Europea: Informe Genscher-Colombo (1981) i projecte Spinelli (Tractat sobre la UE, 1984)
 4. Impuls Delors (1985): Mercat Interior, fita del 92
 5. Acta Unica Europea (1987): Mercat Interior, CPE i revisió institucional
- Tema 15.- Cooperació Política Europea: Balanç i perspectives
1. Estructura i funcionament: cooperació inter-governamental i diplomàcia declaratòria
 2. Instruments diplomàtics i econòmics. La problemàtica de la seguretat i la defensa
 3. Polítiques destacades: Pròxim Orient i CSCE
 4. Evolució de l'agenda
 5. La CPE en l'Acta Unica

Lectures:

- MORATA, F. (1999), *La Unión Europea. Procesos, actores y políticas*, Barcelona, Ariel, p. 19-102.
- BARBE (1995), op. cit., p. 95-118.

-BARBE, E. i GRASA, R. (1992), *La Comunitat Europea i la Nova Europa*, Barcelona, Fundació Bofill, p. 133-170 ("La Comunitat Europea com a actor diplomàtic. La política exterior europea: mite o realitat?").

Documents per a treballar (Localitzables a Pàgina web de l'Institut Universitari d'Estudis Europeus (secció Pol Jean Monnet, apartat de materials de docència): <http://www.uab.es/iuee>

Tema 8: Paneuropea (1923), Aristide Briand (1929), Zurich (1946)

Tema 9: Schuman (1950)

Tema 10: Pleven (1950) i Tractat de Paris (1952)

Tema 12: Acord de Luxemburg

Tema 13: Davignon (1970), cimera de Paris (1974), Tindemans (1975)

Tema 14: Informe Genscher Colombo (1981), Spinelli (1983)

Dossier de lectures Unió Europea (adquisició a fotocòpies):

-DEIGHTON, A. (1993), "La guerra fría y los orígenes de la integración europea", *Sistema*, 114-115, p. 89-103.

Adreces d'Internet:

Pàgina web del Consell d'Europa: <http://www.coe.int>

Pàgina web de la Unió Europea (història de la integració europea): http://www.europa.eu.int/abc/history/index_es.htm

Pàgina web de l'Institut Universitari d'Estudis Europeus (secció Pol Jean Monnet, apartat de materials de docència): <http://www.uab.es/iuee>

Bibliografia de referència:

ALDECOA LUZARRAGA, F. (2002), *La integración europea. Análisis histórico-institucional con textos y documentos*, Madrid, Tecnos.

ANDRES SAENZ DE SANTAMARIA, P. et al. (1999), *Introducción al Derecho de la Unión Europea*, Madrid, Eurolex.

AREILZA CARVAJAL, J.M. de (2001), "La reforma de Niza: ¿hacia qué Unión Europea?", *Política Exterior*, vol. 15, núm. 79, pp. 104-119.

ATTINA, F. (1992), *Introducción al sistema político de la Comunidad Europea*, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales

BRUGMANS, H. (1972), *La idea europea 1920-1970*, Madrid, Ed. Moneda y Crédito.

DINAN, D. (2000), *Encyclopedia of the European Union*, Londres, Macmillan.

DINAN, D. (1999), *Ever Closer Union? An Introduction to the European Community*, Londres, Macmillan. (2ª. ed.)

GERBET, P. (1999), *La Construction de l'Europe*, Paris, Imprimerie Nationale.

MANGAS, A. i LIÑAN, D. (1999

), *Instituciones y Derecho de la Unión Europea*, Madrid, McGraw Hill.

MARTIN DE LA GUARDIA, R.M. i PEREZ SANCHEZ, G.A. (2001), *Historia de la integración europea*, Barcelona, Ariel.

NELSEN, B. i STUBB, C. G. (eds.) (1998), *The European Union. Readings on the Theory and Practice of European Integration*, Londres, Macmillan (2ª. ed.).

- NUGENT, N. (1999), *Government and Politics of the European Union*, Londres, Macmillan. (4^a ed.)
- OLIVI, B. (1998), *L'Europe difficile. Histoire politique de l'Europe difficile*, Gallimard, Paris.
- TRUYOL Y SERRA, A. (1999), *La integración europea. Análisis histórico-institucional*, Madrid, Tecnos.
- URWIN, D. (1992), *The Community of Europe. A History of European Integration since 1945*, Londres, Longman.
- WALLACE, H. i WALLACE, W. (eds.) (2000), *Policy making in the European Union*, Oxford: Oxford University Press.
- WEIDENFELD, W. i WESSELS, W (1998), *Europa de la A a la Z. Diccionari de la Integració Europea*, Barcelona, Institut Universitari d'Estudis Europeus.

Tercera part.- Nova Europa

Tema 16.- Reformulació del mapa europeu: grans dades

1. Caiguda del Mur de Berlín (1989)
2. Unificació de les dues Alemanyes (1990)
3. Democratització de l'Est i desaparició de les organitzacions (CAME, Tractat de Varsòvia)
4. Aparició de la guerra: Iugoslàvia (1991)
5. Desmembrament de la Unió Soviètica (1991): la CEI

Tema 17.- El procés de construcció europea

1. Proposta Kohl-Mitterrand d'Unió Política (1990)
2. Conferència Intergovernamental (1991): opcions i fractures entre els Dotze
3. Els Dotze com a actor internacional: el desafiament de la guerra del Golf
4. Maastricht i el Tractat d'Unió Europea (1992)
5. Revisió del TUE (Amsterdam, Niça)

Tema 18.- Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC)

1. Activitat exterior de la UE: la coherència
2. PESC: Segon pilar de la Unió Europea
3. Instruments d'actuació
4. Mecanisme de presa de decisions
5. Seguretat i defensa: UEO, Missions Petersberg, PESD

Tema 19.- La Unió Europea com actor polític internacional

1. Objectius de la PESC
2. El desafiament de les guerres de Iugoslàvia
3. Accions Comunes: Balcans Occidentals, Proper Orient
4. Prevenció de conflictes i gestió de crisis

5. Els reptes post-11 de setembre

- Tema 20.- La reforma de l'OTAN en la postguerra freda
1. Reforma interna: nou concepte estratègic
 2. Noves funcions (l'efecte Iugoslàvia)
 3. Les relacions amb l'Europa Central i Oriental: CCAN, AP i CAEA
 4. Procés d'ampliació a l'Est
 5. Conseqüències de l'11 de setembre
- Tema 21.- La transformació del procés CSCE
1. Carta de París per a una Nova Europa (1990)
 2. Estructura (mecanismes de consulta i institucions) i noves funcions (diplomàcia preventiva, protecció de les minories)
 3. Transformació de la CSCE en OSCE (1995)
 4. L'activitat de l'OSCE en l'espai ex-soviètic (Caucas)

Lectures:

- BARBE, E. (1995), *La seguridad en la nueva Europa. Una aproximación institucional: Unión Europea, OTAN y UEO*, Madrid, Los Libros de la Catarata, p. 119-155 ("La dimensión seguridad y defensa en la Unión Europea") i p. 157-197 ("El triángulo de la seguridad: la UE, la UEO y la OTAN").
- BARBÉ, E. (coord.) (2000), *Política Exterior Europea*, Barcelona: Ariel.

Adreces d'Internet:

- Pàgina web de l'IUEE (Observatori de Política Exterior Europea): <http://www.uab.es/iuee>
- Pàgina web de la UE (PESC, Relacions Exteriors, Institucions): <http://www.europa.eu.int>
- Pàgina web de l'OTAN (Nou Concepte Estratègic): <http://www.nato.int/docu>
- Pàgina web de l'OSCE: <http://www.osce.org>
- Pàgina web de l'OTAN (Associació per la Pau): <http://www.nato.int/pfp/>

Bibliografia de referència:

- BARBE, E. (1999), *La política europea de España*, Barcelona, Ariel.
- CAMBON CRESPO, E. (1997), *Seguridad y Cooperación en Europa: de Conferencia a Organización*, Madrid, CEES Edic.
- CARACUEL RAYA, M.A. (1997), *Los cambios de la OTAN tras el fin de la guerra fría*, Madrid, Tecnos.
- FRITSCH-BOURNAZEL, R. (1992), *Europe and German Unification*, Nueva York, Berg.
- GARTON ASH, T. (1992), *Los frutos de la adversidad*, Barcelona, Planeta.
- GUILHAUDIS, J.F. (1993), *L'Europe en transition*, París, Montchrestien.
- HERRERO DE MIÑON, M. (1990), *Las transiciones en Europa Central y Oriental*, Madrid, Tecnos.

- HILL, C. (comp.) (1996), *The Actors in Europe's Foreign Policy*, Londres, Routledge.
- HOLLAND, M. (comp.) (1997), *Common Foreign and Security Policy. The Record and Reforms*, Londres, Pinter.
- LAFFAN, B. (1992), *Integration and Cooperation in Europe*, Londres, Routledge.
- LANDAU, A. i WHITMAN, R. (comp.) (1997), *Rethinking the European Union. Institutions, Interests and Identities*, Londres, Macmillan.
- LODGE, J. (1993), *The European Community and the Challenge of Future*, Londres, Pinter, (2^a ed.).
- MIALL, H. (1993), *Shaping the New Europe*, Londres, Pinter.
- ORTEGA, A. (1994), *La razón de Europa*, Madrid, El País-Aguilar.
- ROBLES CARRILLO, M. (1997), *La Unión Europea Occidental y la cooperación europea en materia de seguridad y de defensa*, Madrid, Mc Graw Hill.
- SALOMON, M. (1999), “La Unió Europea en el procés de pau d’Orient Mitjà. A la recerca d’un paper més important?”, *Diàlegs. Revista d’estudis polítics i socials*, vol. II, no. 4, 1999, p. 71-95.
- SELLIER, A. i J. (1996), *Atlas de los pueblos de Europa Central*, Madrid, Acento.
- TAIBO, C. (1998), *Las transiciones en la Europa Central y Oriental*, Madrid, Los Libros de la Catarata.
- ZIELONKA, J. (ed.) (1998), *Paradoxes of European Foreign Policy*, L’Haia, Kluwer.

Avaluació: La nota final de curs es construirà de la següent manera: les pràctiques (amb presentació oral i escrita) tindran un valor del 25 % i l’examen final (basat en tot el temari de l’assignatura) del 75 %.

Pràctiques: El/La professor/a indicarà a començament de curs el programa de pràctiques (calendari, continguts, mètode, avaluació, etc.).